

MET AL MIJN WEGEN BENT U VERTROUWD

Met al mijn wegen bent u vertrouwd is een citaat uit Psalm 139 in de NBV. De psalm zingt van de relatie van de Eeuwige tot de mens, die niet aan Gods aandacht kan ontsnappen en niet aan zijn blikken kan ontkomen. Niet voor iedereen en niet in alle omstandigheden is deze psalm bemoedigend. Soms zou je dat alziend oog van de Eeuwige graag even willen verduisteren.

Hoeveel te meer geldt dit voor een tweede oog, dat steeds meer kan en wil zien van de wegen van de mensen. Door de ontwikkeling van intelligente systemen, kunnen mensen worden gevolgd tot achter hun voordeur. Er zijn voor bejaarde mensen woonkernen in ontwikkeling, waar iedere stap die ze zetten kan worden gevolgd. De zogenaamde domotica laten zien of iemand het licht uitdoet, of hij water gebruikt, of hij zich beweegt en wat niet al. Misschien geeft dat een rustig gevoel aan sommige mensen, maar voor velen heeft het vermoedelijk toch iets angstaanjagends dat ze kunnen worden gevolgd, en dat niet alleen door de informatiepost in de woonkern, maar ook door willekeurige mensen in de buurt die een bijdrage willen leveren aan het bewakingssysteem.

Geldt het probleem van de domotica met name voor bejaarden, ook bij het begin van het leven is de ontwikkeling van een alziend oog volop gaande. Het huidige kabinet heeft een nota geproduceerd *Alle kansen voor alle kinderen*, die voorziet in een – vanzelfsprekend – digitale registratie van alle nieuwgeborenen, waarin iedere stap die deze kinderen zetten en die mogelijk zou kunnen leiden tot ongewenst gedrag op iets latere leeftijd, wordt geregistreerd. De digitale registratie zal ongetwijfeld kunnen worden geraadpleegd door vele instanties en de Tweede Kamer zou er goed aan doen te vragen om een heel duidelijke lijst van de groepen die toegang hebben tot dit systeem. Op grond van de registratie kan de jeugdzorg ingrijpen en ouders dwingen tot veranderingen in de opvoeding, eventueel beslissen tot uit huis plaatsen etc. Ongetwijfeld is het allemaal goed bedoeld, evenals de cd met opvoedingstips die ouders binnenkort van de gezinsminister zullen ontvangen bij de geboorte van een kind, maar het risico van een (te) vergaand ingrijpen van de overheid in de huiselijke sfeer is niet denkbeeldig.

De alziende Eeuwige heeft in zijn wijsheid mensen de ruimte gegeven om hun eigen – soms domme en verkeerde – wegen te gaan. Het ziet ernaar uit dat de overheid de mogelijkheden in handen heeft en wil gebruiken om die ruimte te beperken. Het zou de kerken sieren als zij deze ontwikkeling met argusogen gadeslaan.

MB

VAN VREEMDELINGEN EN GASTEN NAAR BURGERS EN HUISGENOTEN

Afscheidssymposium voor Ineke Bakker, 2 november, Utrecht.

Op 15 oktober vertrekt Ineke Bakker als algemeen secretaris van de Raad van Kerken in Nederland om directeur te worden van de Stichting Oikos. Als algemeen secretaris is zij meer dan 12 jaar op veel terreinen actief geweest. Zij heeft zich misschien het meest ingezet voor de betrokkenheid van de Raad van Kerken bij het asielbeleid, migratie en ontwikkeling, integratie en interreligieuze dialoog. Het ligt dan ook voor de hand haar afscheidssymposium te concentreren op vragen die liggen op deze terreinen.

De lidkerken van de Raad willen zich inzetten voor gastvrije kerken in een gastvrije samenleving. Want gaat het in de oecumene ten diepste niet om de overgang van 'vreemdelingen en gasten' naar 'burgers...en huisgenoten van God' (Ef. 2:19)? Toch ligt er een forse kloof tussen dit prachtige visioen en de kille werkelijkheid van alledag. Welke valkuilen liggen er op weg naar die gastvrije kerken in een open en hartelijke samenleving, wat kunnen overheid en kerken doen, welke rol spelen de religies daarbij? Hebben degenen die zeggen dat als religie in het spel is geweld onmiddellijk opduikt, niet vaak gelijk? En wat te zeggen over de kritiek dat de kerken veel te soft zijn en geen idee hebben van wat zich in de harde wereld afspeelt? Of, zouden anderen kunnen zeggen, moeten christenen niet juist altijd 'vreemdelingen' blijven in een wereld die ver afstaat van het beloofde rijk van vrede en gerechtigheid?

Aan het symposium werken mensen vanuit verschillende disciplines mee, waaronder: Eduard Nazarsky, directeur Amnesty International, Mohamed Sini, voorzitter Stichting Islam en Burgerschap, Jan Eijken, pastor in Den Haag, Ine Voorham directeur Welzijnsstichting Leger des Heils en Martha Frederiks, hoogleraar Missiologie en voorzitter Nederlandse Zendingsraad. Een ieder zal het thema belichten vanuit zijn of haar specifieke terrein. Er zal een liturgische opening zijn, uiteraard debat tussen de sprekers en met de zaal, en na een afscheidswoord van de vertrekkende algemeen secretaris is er gelegenheid om haar te groeten.

Plaats en tijd

Vrijdagmiddag 2 november 2007 in de Geertekerk, Geertekerkhof 23 te Utrecht van 13.00 - 17.30 uur.

Opgeven

Wilt u het symposium bijwonen, dan is aanmelden noodzakelijk via e-mail rvk@raadvankerken.nl of tel. 033 4633844.

DE RAAD IN VERGADERING BIJEEN

In de prachtige Gertrudiskapel van de Oud-Katholieke Kerk in Utrecht kwam de plenaire vergadering van de Raad van Kerken op 12 september jl. na het zomerreces bijeen. Het was een gedenkwaardige vergadering, omdat zowel voorzitter als algemeen secretaris voor het laatst in functie de vergadering bijwoonden. Ton van Eijk draagt op 1 oktober na 8 jaar de voorzittershamer over aan drs. Henk van Hout. Wel zal hij op verzoek van het moderamen optreden als algemeen secretaris ad interim, totdat er een opvolger (m/v) gevonden is voor Ineke Bakker. Zij vertrekt na 12 jaar als algemeen secretaris bij de Raad om per 15 oktober a.s. directeur te worden van de Stichting Oikos (zie ook pag. 1).

Nieuwe voorzitter

De nieuwe voorzitter, Henk van Hout, was als gast bij de vergadering aanwezig en kreeg aan het begin van de vergadering de gelegenheid zich voor te stellen aan de leden van de Raad. Hij bedankte hen voor het vertrouwen en benadrukte het belang van de Raad. Hij had van allerlei kanten gelukwensen ontvangen, die hem bevestigden dat de interesse voor de Raad in kerk en samenleving zeer breed is. Maar hij gaf ook aan dat de huidige situatie van de kerken te typeren valt als 'verzoende gescheidenheid'. Hij wil blijven streven naar 'verzoende verscheidenheid' en beloofde een ronde langs de lidkerken te maken om deze beter te leren kennen. Hij deed een beroep op de creativiteit en inzet van alle leden om het werk van de Raad, ondanks de bezuinigingen, zo goed mogelijk voort te zetten.

drs. H.J. van Hout

dr. A.H.C. van Eijk

Vormen van betrokkenheid

Veel tijd besteedde de vergadering aan de eerste bespreking van een notitie over verschillende vormen van betrokkenheid bij de Raad. Bij de invoering van het beleidsplan 2000-2005 werd besloten tot afschaffing van het tot dan toe bestaande gastlidmaatschap en waarnemerschap van de Raad. Dit besluit kwam voort uit de wens de betrokkenheid van de lidkerken bij de Raad te versterken en de Raad vooral een raad van kerken te doen zijn. In de afgelopen jaren is echter gebleken dat de Raad naast het gewone lidmaatschap behoefte blijft houden aan andere vormen van betrokkenheid. Daarom had

het moderamen een notitie voorbereid waarin vier vormen van betrokkenheid onderscheiden worden, elk met eigen voorwaarden en rechten: 1. lidkerken, 2. kandidaat-lidkerken, 3. geassocieerde kerken, geestelijke gemeenschappen en (koe-pel)organisaties en 4. adviseurschap. Vanuit de plenaire Raad werden verscheidene punten aan de orde gesteld, zoals de status van de preambule, de positie van kerken die geen geloofsbelijdenissen (er)kennen en die niet met de preambule kunnen instemmen, alsook het verschil tussen kandidaat-lidkerken en kerken die nog niet toe zijn aan een gewoon lidmaatschap en onder de geassocieerde kerken vallen. De doopsgezinde vertegenwoordigster Mieke Hennis deed aan het slot van de bespreking een beroep op de Raad het karakter van de oecumenische beweging niet te snel dicht te timmeren. Zij noemde beperking door de preambule niet meer van deze tijd. Naar aanleiding van de bespreking in de Raad zal het moderamen de notitie aanpassen, waarna deze in een volgende vergadering ter goedkeuring aan de Raad voorgelegd kan worden.

Nationale Coalitie tegen sociaal isolement

Na de pauze ontving de Raad drie gasten, te weten de heren Van den Herik van KPMG en Hoogteijling van het Leger des Heils en de directeur van De Zonnebloem, mevrouw Van Eck. Alle drie zijn actief betrokken bij de plannen om te komen tot een Nationale Coalitie tegen sociaal isolement en informeerden de Raad daarover. Eenzaamheid is een groeiend probleem in de samenleving. De Nationale Coalitie wil door het bijeenbrengen van maatschappelijke organisaties proberen daar in gezamenlijkheid iets tegen te doen. Daar de kerken sinds jaar en dag actief zijn

op dit terrein, hopen de initiatiefnemers dat ook de Raad van Kerken en zijn lidkerken zich bij de Coalitie willen aansluiten. Het is de bedoeling om de deelnemende organisaties te motiveren om vooral op lokaal niveau samen te werken en 'best practices' uit te wisselen, daarbij ondersteund door een landelijke mediacampagne. De leden van de Raad benadrukten het belang van het initiatief. Besloten werd dat de Raad de lidkerken zal vragen aan te geven of, en zo ja op welke wijze, zij zouden willen meewerken aan deze coalitie tegen eenzaamheid.

Financieel Jaarverslag 2006

De Raad ontving het Financieel Jaarverslag 2006, waarop de penningmeester, de heer Haeck, een korte toelichting gaf. Hoewel een aanzienlijk tekort was begroot, kan de jaarrekening niettemin worden afgesloten met een positief saldo. Dat is onder meer te danken aan een eenmalige extra bijdrage van de Rooms-Katholieke Kerk van € 15.000 en een besparing op de huisvestingskosten. Ook ontving de Raad een bedrag van € 21.000 aan giften in reactie op het Oecumenisch Appèl *Steun de Raad van Kerken*. De vergadering stelde het Jaarverslag vast en dechargeerde de penningmeester.

Na de bespreking van enkele huishoudelijke onderwerpen werd de vergadering gesloten, waarna de leden een lunch kregen aangeboden van de Oud-Katholieke Kerk. Tijdens de lunch was er ruimte om de eerste indrukken te horen van de Raadsleden die de derde Europese Oecumenische Assemblee in het Roemeense Sibiu hadden bijgewoond (zie ook pag 8 en 9). De Raad komt daar ongetwijfeld op een later moment op terug.

OIKOCREDIT GROEIT EN BLOEIT!

Op 14 en 15 juni jl. vond de algemene ledenvergadering van Oikocredit plaats, dit jaar in Benoni, Zuid-Afrika. Joke van Maanen was bij deze vergadering en vertegenwoordigde de Raad van Kerken, met vreugde zoals ze schrijft.

Met grote vreugde heb ik de algemene ledenvergadering van Oikocredit bijgewoond. Die vreugde gold ten eerste dat deze vergadering in Zuid-Afrika plaatsvond, een land dat politiek weliswaar de jaren van apartheid achter zich heeft gelaten, maar economisch en met name op het gebied van armoedebestrijding nog een lange weg heeft te gaan. Daarom is het terecht dat Oikocredit daar een kantoor heeft geopend: om het hare bij te dragen aan het herstel van het economische onrecht dat de meerderheid van de bevolking tot 1994 aan den lijve heeft moeten ervaren. Daarom was het ook terecht dat de leden uitgenodigd werden voor de jaarvergadering naar Zuid-Afrika te komen, om met eigen ogen te zien waarom de aanwezigheid van Oikocredit in dat land nuttig en nodig is.

De tweede reden voor vreugde was, dat ik daar zat namens de Raad van Kerken in Nederland, die immers samen met de Wereldraad van Kerken het oudste lid is van deze oecumenische ontwikkelingscoöperatie. De Raad stond in 1975 samen met de Wereldraad bij de notaris in Rotterdam om te bezegelen dat het gelukt was Oikocredit (toen nog EDCS) op te richten en naar Nederland te halen. Bovendien hield EDCS gedurende de eerste jaren kantoor in het gebouw van de Raad in Amersfoort. Nu is Oikocredit nog steeds in Amersfoort gevestigd, in een aanzienlijk groter kantoor dan de moeder die haar ten doop hield...

De steunverenigingen

De vergadering zelf was uitgesmeerd over een aantal dagen. Op de eerste dag kwa-

men de vertegenwoordigers van de steunverenigingen bijeen om afronding te geven aan een intensief en participatief proces dat het functioneren van de steunverenigingen beoogt te verbeteren. Deze verenigingen, 37 in totaal, bij ons Oikocredit Nederland en het Oikocredit Nederland Fonds, kanaliseren de bijdragen van individuele beleggers, diaconieën, parochies etc. en hebben gezamenlijk zo'n 80% van het aandelenkapitaal, dat wil zeggen zo'n 230 miljoen euro (!) ingebracht. Ze zijn van vitaal belang voor de verdere groei van de organisatie. Zij eindigden hun beraad met 23 aanbevelingen, deels aan Oikocredit, deels aan zichzelf. Die hadden in belangrijke mate betrekking op verdere professionalisering, want het beheren van dit soort bedragen (Nederland is goed voor 70 miljoen!) moet je met grote zorgvuldigheid doen.

Het tweede thema tijdens de vóórdagen was de afronding van het Futura-beraad, dat eveneens enige jaren geduurd had en gericht was op de verdere uitbouw en professionalisering van Oikocredit zelf. Besloten werd zich in toenemende mate op jonge microkredietorganisaties te richten, die minder ondersteuners hebben dan de wereldwijd bekende voortrekkers, zoals Grameen. Daarnaast wordt het accent gelegd op de - vergeleken met microkrediet - meer kwetsbare landbouwprojecten. Verder wordt een jaarlijkse groei nagestreefd van 15%. In de vaststelling van dat percentage wordt enerzijds rekening gehouden met de toenemende vraag naar leenkapitaal en anderzijds met de wenselijkheid om groei binnen verantwoorde banen te leiden.

Dat is best spannend. Immers, bij de jaarvergadering werd de laatste stand van zaken doorgegeven: totaalkapitaal bijna 300 miljoen euro, in de periode oktober 2006-april 2007 goedkeuring van meer dan 100 nieuwe projecten voor een bedrag van 83 miljoen euro. Daarmee kwam het totale aantal projectpartners boven de 600. De projectportefeuille omvat 315 miljoen euro, waarvan meer dan 100 miljoen in lokale valuta. Met dat laatste onderscheidt Oikocredit zich van de meeste internationale organisaties, die in hoofdzaak in dollars werken. En daardoor hun projectpartners met een wisselkoersrisico belasten, dat door armen in de derde wereld niet gedragen behoort te worden. Oikocredit kan dit doen doordat men een eigen - met giften gevuld - lokale-valuta-risicofonds heeft dat valutaschommelingen opvangt.

Verder was het hoogtepunt van de vergadering het verslag van Ging Ledesma (Filippijnen) over de ontwikkeling van een eigen aanpak om het effect te kunnen meten van leningen op het welzijn van de leningnemers. De meeste impactstudies die plaatsvinden, bevatten meetpunten die door donoren zijn ingebracht. Die willen graag vaststellen of hun eigen goedbedoelde wensen en dromen zijn vervuld, want zij moeten hun achterban

tevreden stellen. In Oikocredits aanpak zitten de meetpunten verwerkt die lokale medewerkers en cliënten relevant achten. Bovendien meet men niet eenmalig, zoals bij zeer veel impactstudies, maar volgt men cliënten over

een periode van drie jaar en noteert wat zij als grootste verandering in hun leven ervaren. Een dergelijke werkwijze betekent dat resultaten pas in de loop der tijd beschikbaar komen, maar heeft als voordeel dat de doelgroep daadwerkelijk aan het woord komt.

Bij de verkiezing van nieuwe leden voor het Algemeen Bestuur werd Harry Derkx, oud-bestuurslid van Oikocredit Nederland, herkozen. Daarnaast werden twee jonge actieve Europeanen verkozen: Kristina Hengren uit Zweden en Heiner Wiemer uit Zwitserland. Daarmee zijn de drie Europese zetels sterk bezet. De meerderheid van het bestuur komt uit ontwikkelingslanden, waarbij nu voor het eerst een vrouw uit Armenië, dr. Nune Darbinyan, en een ervaren ontwikkelingseconoom Sergio Roschel uit Brazilië zijn verkozen. Van alle kandidaten had ik precies op deze vier mijn stem uitgebracht!

Zo gaat Oikocredit welgemoed voort op de vertrouwde weg: steun bieden aan arme ouders die hun kinderen een betere toekomst gunnen. Met een aanpak die werkt, zonder gebakken lucht. Het was heerlijk er te zijn. Deze mensen gáán ervoor en staan tegelijk met beide benen op de grond. Prachtig volk!

WERKDAG VLUCHTELINGEN 2007 IN TEKEN VAN GENERAAL PARDON

Op 3 november 2007 organiseert de projectgroep Vluchtelingen van de Raad van Kerken weer haar jaarlijkse Werkdag Vluchtelingen. Thema van de dag is: 'Het Generaal Pardon, en hoe nu verder? Afwikkeling en consequenties voor kerkelijke hulpverlening aan uitgeprocedeerde asielzoekers.' De dag wordt opnieuw gehouden in de Scholengemeenschap Guido de Brès, Arnhemseweg 65 in Amersfoort, van 10.00 tot 16.00 uur.

Vele mensen, ook uit kerkelijke kringen, hebben erop aangedrongen, en eindelijk is het Generaal Pardon er nu gekomen. De Raad van Kerken is daar zeer verheugd over.

Naar verluidt, wordt de afhandeling voortvarend ter hand genomen door staatssecretaris Albayrak, maar in het land blijven veel vragen bestaan. En: nieuwe problemen met betrekking tot de uitvoering worden ook duidelijk. Op deze Werkdag 2007 kijken wij vooruit naar de afhandeling van de Pardonregeling en naar de situatie die ontstaat als het pardon is geëffectueerd.

De dag begint met korte inleidingen van Ton van Eijk, algemeen secretaris a.i. van de Raad van Kerken, en van mgr. De Korte, hulpbisschop van Aartsbisdom Utrecht. Wil-

ma Lozowski van VluchtelingenWerk spreekt vervolgens over de afhandeling en de consequenties van het Generaal Pardon. In vier workshops worden daarna deelaspecten van de Pardonregeling besproken: reïntegratie van mensen die onder de Pardonregeling vallen, geestelijke gezondheidszorg, de toekomst van de noodopvang en terugkeerprogramma's door de Directie Terugkeer en Vertrek. In de middag komen politici aan het woord. Wordvoerders asiel uit de fracties in de Tweede Kamer zijn uitgenodigd een debat te voeren en te reageren op inhoudelijke feilen en uitvoeringsproblemen van de Pardonregeling.

Opgeven: Marianne van der Beek, p/a Justitia et Pax, tel. 070 3136800, e-mail mbk@justitiaetpax.nl; toegang is gratis, voor de lunch wordt gezorgd.

HET GENERAAL PARDON, EN HOE NU VERDER

Afwikkeling en consequenties voor kerkelijke hulpverlening aan uitgeprocedeerde asielzoekers

PROGRAMMA

9.30 uur **Inloop** met koffie en thee

10.00 uur **Opening** door dr. A.H.C. van Eijk, algemeen secretaris a.i. Raad van Kerken

10.15 uur **Inleiding** door mgr. dr. G.J.N. de Korte

10.30 uur **Het Generaal Pardon; inhoud en afwikkeling**

Inleiding *door Wilma Lozowski van VluchtelingenWerk Nederland*

Na de inleiding is er gelegenheid tot het stellen van vragen

11.15 uur **Workshops**

* Reïntegratie van uitgeprocedeerde asielzoekers die onder de Pardonregeling vallen *door Geesje Werkman van de Protestantse Kerk in Nederland*

Jarenlang ben je als asielzoekers onderhouden door de staat en weggehouden van de samenleving. Nu moet je ineens (re)integreren, vallen alle speciale voorzieningen weg en moet je als mondige en actieve burger een leven opbouwen in een onbekende samenleving. Een workshop over moeilijkheden die dit mogelijkwerijs oplevert, bijvoorbeeld bij de opbouw van sociale netwerken, bij het vinden van werk en bij het omgaan met geld.

* Geestelijke gezondheidszorg *door Evert Bloemen van Pharos*

Bekend is dat psychische problemen kunnen ontstaan op het moment dat asielzoekers zekerheid krijgen over hun verblijfsstatus. Hoe signaleer je als hulpverlener problemen? Hoe ga je om met agressief gedrag of depressies? Hoe kun je bemiddelen voor een intercultureel zorgaanbod?

* De toekomst van de noodopvang door kerken en gemeenten *door John van Tilborg/INLIA*

Er zijn veel mensen die ook al lang in Nederland verblijven, maar buiten de Pardonregeling vallen. Gemeenten hebben moeten instemmen om de gemeentelijke noodopvang voor deze mensen te sluiten, maar kerken zijn daar natuurlijk niet aan gebonden. Welke rol is er nog voor kerkelijke noodopvang in de toekomst? Welke veranderingen in populatie en taken staat hen te wachten?

* Terugkeer door DT&V *door Alex van Pelt van de Dienst DT&V en Wilma Lozowski van VluchtelingenWerk*

Als een asielzoeker niet in aanmerking komt voor verblijf en geen procedures meer heeft lopen, dan wordt verwacht dat hij/zij het land verlaat. Staatssecretaris Albayrak wil mensen die niet mogen blijven, versneld uitzetten. Hoe gaat dat eigenlijk in zijn werk? Wat zijn de plannen en procedures?

12.45 uur **Lunch** (wordt verzorgd)

13.45 uur **Discussieforum** met de fractiewoordvoerders asiel uit de Tweede Kamer o.l.v. Willem Breedveld (*gevraagd*)

15.30 uur **Viering** geleid *door Ferdinand van Melle*

Thema: 'de vreemdeling in ons midden' (in lijn met de Bijbel10daagse)

16.00 uur Einde werkdag

BOODSCHAP VAN DE DERDE EUROPESE OECUMENISCHE ASSEMBLEE IN SIBIU

Van 4-9 september jl. werd in de Roemeense stad Sibiu de 3e Europese Oecumenische Assemblée gehouden. Ruim 2500 officiële gedelegeerden en andere bezoekers uit alle landen van Europa kwamen bijeen rond het thema 'Het licht van Christus schijnt over allen'. Aan het slot werd een Boodschap van Sibiu aangenomen met daarin een tiental aanbevelingen. Ook de jongeren lieten zich horen, met een eigen verklaring waarvan de tekst tijdens speciale jongerenbijeenkomsten in juli 2007 in St. Maurice, Zwitserland en op 5 september in Sibiu werd vastgesteld. Hieronder volgt de tekst van de boodschap van de jongeren. De complete tekst is te vinden op www.raadvankerken.nl.

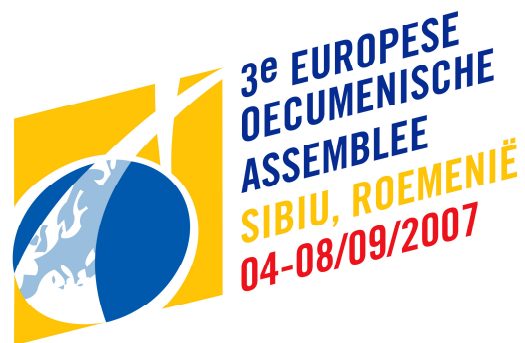
De jonge *oikoumene* staat voor de levende vernieuwing van het conciliair proces voor gerechtigheid, vrede en heelheid van de schepping. De resultaten van EEA2 (Tweede Europese Oecumenische Assemblée) moeten worden uitgevoerd en er moet verder over worden nagedacht tijdens de EEA3 met de *Charta Oecumenica* als basis. Daarom bevelen wij de volgende verplichtingen aan aan de gedelegeerden.

Eenheid

Eenheid betekent niet eenvormigheid, maar kan bestaan als eenheid in verscheidenheid. We verplichten onszelf ertoe andere denominaties en tradities tegemoet te treden met open geest en hart. Een voorbeeld is de Oecumenische Jongeren Beweging, die jongeren van alle denominaties in de navolging van Christus verenigt. Deze jonge vrouwen en mannen zijn niet de toekomst van de kerken, maar nu al tegenwoordig.

Spiritualiteit

We erkennen spiritualiteit als uitdrukking van geloof in al zijn verscheidenheid. We verplichten onszelf ertoe een open dialoog van gelijkwaardige partners aan te gaan met respect voor spiritualiteit, waarbij we er rekening mee houden dat niet alleen voor jon-

geren de verscheidenheid aan spiritueel leven een belangrijke zuil van geloof is.

Getuigenis

We vragen de kerken op te houden met hun onderlinge competitie en te beginnen met het werkelijk beleven van het evangelie. Want we getuigen niet van de machtsstrijd van onze kerken, maar van Christus. We willen ons niet concentreren op de tegenstelling tussen verbaal en non-verbaal getuigenis: handelen en spreken zouden hand in hand moeten gaan.

Europa

Ieder mens is geschapen door God en heeft als zodanig waardigheid en waarde. Daarom staan we erop dat de Europese kerken zich inzetten voor de bescherming van de mensenrechten. Die zijn de basis voor het vorm-

geven van Europa in overeenstemming met de behoeften van mensen.

Migratie

Migratie is een feit dat moet worden erkend en tegemoet getreden vanuit het idee van menselijke waardigheid, gastvrijheid en het recht op vrij verkeer. Maar mobiliteit en vrij verkeer zijn een privilege gebleven van mensen uit EU-landen. We zetten ons in tegen de barrières (restricties van visa, sociale verschillen en financiële beperkingen) voor mensen uit EU-landen en niet-EU-landen en we zetten ons ervoor in een gelijkwaardige, oecumenische en Europese dialoog mogelijk te maken.

Religies

De verscheidenheid van religies is het naast elkaar bestaan van mensen in Europa gaan karakteriseren. We verplichten ons ertoe om Sibiu als een startpunt te nemen van een vernieuwde interreligieuze dialoog. De uitkomst van dit proces zal worden gemarkeerd door een gezamenlijke verklaring die lijkt op de *Charta Oecumenica*.

Schepping

God is de schepper van de wereld waarin wij leven en waarvan we deel uitmaken. Maar in plaats van verantwoordelijk te leven – vanwege een onbestendige levensstijl – dragen we bij aan desastreuze milieuontwikkelingen, zoals klimaatverandering. We verplichten onszelf ertoe om onze levensstijl te heroverwegen in overeenstemming met het bijbelse getuigenis. Dit moet worden gedaan met concrete stappen, zoals het kopen van fair-trade producten, gebruiken van duurzame energie, terugdringen van onze CO² uitstoot en veranderen van ons consumptiepatroon naar een duurzaam scenario.

Vrede

Vrede is niet een simpele term – maar kan worden beleefd op persoonlijk niveau, op het niveau van de kerk en in relatie tot andere kerken en regeringen. Vrede is in de eerste plaats een persoonlijke houding: als onze ziel niet vol vrede is, kunnen we geen vrede sluiten met anderen. We verplichten onszelf ertoe de stille steun aan de wapenhandel aan te pakken en te komen tot een voortdurende lobby tegen bedrijven die wapens produceren. Als tegenhanger van een Europees Militair Agentschap eisen wij de oprichting van een Europees Vredesagentschap.

Rechtvaardigheid

Als onderdeel van de samenleving zijn kerken ook onderdeel van de systemen van ongerechtigheid. We verplichten onszelf ertoe de eisen en behoeften van onze naasten aan meer rechtvaardigheid over heel de wereld serieus te nemen, en luid te pleiten tegen onderdrukkende migratiepolitiek en de suprematie van de geïndustrialiseerde landen in de interactie op wereldschaal, en gelijke kansen op scholing voor iedere man en vrouw als fundament van emancipatie te bevorderen.

We benadrukken waarachtig te streven naar en te werken aan de follow-up en uitvoering van deze afspraken als een verplichting aan onszelf, de gedelegeerden van de EEA3 en de leidinggevende organen van de kerken. Dit vertegenwoordigt niet alleen de voorwaarde voor de motivatie en het verdere werk van jonge oecumenici, maar markeert de geloofwaardigheid van de oecumenische beweging.

(vertaling Ward Kint)

OPROEP TOT INZET VOOR VREDE VOOR ISRAËLI'S EN PALESTIJNEN

Naar aanleiding van de herdenking van de Zesdaagse Oorlog, die veertig jaar geleden plaatsvond, staat in het Oecumenisch Bulletin van juni 2007 een verklaring van de Raad van Kerken over vrede in het Midden-Oosten. Marijke Egelie-Smulders noemt in haar bijdrage een aantal initiatieven om, naast gebed voor vrede, te werken aan vrede.

De verklaring eindigt met: "De Raad blijft bidden om vrede voor allen die lijden onder geweld. De Raad wordt niet moe te bidden om wijsheid voor allen die op deze situatie invloed hebben. De Raad roept iedereen op zich niet neer te leggen bij het geweld en te blijven werken aan een gezamenlijke vreedzame toekomst voor Israëli's en Palestijnen." Tot mijn verbazing wordt deze oproep alleen uitgewerkt in een handreiking voor een gebed. Een handreiking om te werken aan vrede ontbreekt, terwijl er veel mogelijkheden daartoe zijn. Daarom ben ik blij dat mij de ruimte geboden wordt om een aantal initiatieven te noemen.

Sabeel

Allereerst wil ik wijzen op het bestaan van Sabeel, Oecumenisch Centrum voor Bevrijdingstheologie in Jeruzalem. Deze beweging van Palestijnse christenen is opgericht in 1990 en heeft als doel om zonder gebruik van geweld te werken aan vrede en gerechtigheid, met het oog op verzoening van Israëli's en Palestijnen. Er zijn dertien kerkelijke denominaties bij Sabeel aangesloten. Inmiddels zijn in de Verenigde Staten, Canada, Australië, het Verenigd Koninkrijk, Ierland, de Scandinavische landen, en onlangs in Nederland 'Friends of Sabeel' opgericht, die Sabeel willen ondersteunen. De Vrienden van Sabeel Nederland hielden op 25 augustus jl. hun startdag in het Dienstencentrum van de Protestantse Kerk in Nederland te Utrecht.

Witness Visits

Sabeel Jeruzalem organiseert tweemaal per jaar een 'Witness Visit' om zelf te gaan zien en horen wat er gaande is in dit verscheurde land en sporen van vrede uit te zetten. Tweemaal heb ik aan zo'n reis deelgenomen. De impact ervan is groot, zowel door van nabij het lijden te ervaren van de Palestijnse bevolking door de beperkingen in het gaan en staan op sociaal en economisch gebied, als door de energie waarmee Sabeel samen met vredesgroepen uit Israël en Palestina werkt aan een vreedzame toekomst.

Vredesloper

In november 2008 wordt in Jeruzalem de Zevende Internationale Oecumenische Conferentie van Sabeel gehouden. Daar worden zo'n 300 deelnemers verwacht: een week van gebed, bijbelstudie, ontmoetingen met christelijke gemeenschappen op de Westbank en in Noord-Israël, en met Palestijnse en Israëli'se vredesgroepen. De conferentie begint met een oecumenische viering. Als roep om vrede en als teken van verbondenheid met de Palestijnse christenen is het initiatief genomen om een vredesloper te maken, die ontrold zal worden tijdens de openingsviering. Ieder die wil, kan aan dit initiatief meewerken door op een lap stof van 30 bij 30 centimeter een vredeswens af te beelden. Deze vredesminiaturen worden daarna in Jeruzalem door Palestijnse vrouwen tot een looper genaaid. Er zijn al meer dan 40 miniaturen bij mij ingeleverd. Het

streven is 1.000 vredesminiaturen wereldwijd te verzamelen.

Intercultureel bijbellezen

De gedachte achter intercultureel bijbellezen is om groepen christenen in verschillende landen met elkaar in contact te brengen door een zelfde bijbeltekst te bestuderen en daarna hun gedachten over deze tekst uit te wisselen. Dit leidt wederzijds tot verrassende ontdekkingen over de samenhang tussen lokale problemen en de interpretatie van bijbelteksten. Ik leerde deze methode kennen tijdens een workshop op de Nederlandse Kerkendag bij de presentatie van de Nieuwe Bijbelvertaling. De Vrienden van Sabeel Nederland zijn blij dat zij voor de begeleiding van dit project in Israël en Palestina medewerking krijgen van twee jonge Nederlandse theologen.

Bidden voor vrede

Sabeel Jeruzalem heeft de aanzet gegeven voor de Waves of Prayer, een gebedsgolf voor vrede en gerechtigheid die iedere donderdag om 12.00 uur de wereld rondgaat. Sabeel reikt hiervoor speciale gebedsintenties aan. Het zou mooi zijn als de Raad zich bij deze Waves of Prayer zou aansluiten.

Moreel verantwoord investeren

Sabeel Jeruzalem vraagt kerken zich te onthouden van beleggingen in bedrijven die meewerken aan de bezetting. Ook vraagt zij geen producten te kopen uit nederzettingen in de Bezette Gebieden. De Vrienden van Sabeel ondersteunen deze oproep. Verschillende kerken hebben positief gereageerd.

Houd Hoop Levend

Dan is er nog de actie *Houd Hoop Levend, plant een olijfboom*, een initiatief van de YMCA en YWCA in Jeruzalem/Bethlehem, in Nederland ondersteund door IKV Pax Christi, ICCO, Cordaid en YMCA en YWCA. Het doel is 50.000 olijfbomen te planten op plaatsen waar ze zijn omgekapt vanwege het plaatsen van de Muur en het bouwen van nederzettingen. Er zijn al 30.000 bomen geplant. Een olijfboom kost € 20,00. Men kan helpen bij het plukken van olijven, maar ook gesponsorde bomen planten.

Sta op, doe iets, jullie vredesstichters

Tot slot een vurig pleidooi van Elias Chacour, Palestijn, Melkitisch bisschop die in een overweging over de zaligsprekingen uitroept: 'Sta op, vooruit, doe iets, kom in beweging, jullie vredesstichters, want jullie zullen kinderen van God genoemd worden.'

Informatie: Vrienden van Sabeel Nederland: www.vriendenvansabeelnederland.nl; Waves of Prayer: www.sabeel.org; Houd Hoop Levend: www.plant-een-olijfboom.nl; Vredesloper: vredesloper@vriendenvansabeelnederland.nl

AGENDA

Meditatie en sociale verantwoordelijkheid, 9 november 2007, Den Haag

De beraadgroep Interreligieuze ontmoeting van de Raad van Kerken in Nederland en de Boeddhistische Unie Nederland organiseren in samenwerking met rk Spiritueel Centrum De Boskant in Den Haag op vrijdag 9 november 2007 een bijeenkomst over 'meditatie en sociale verantwoordelijkheid' met lezingen en meditatieoefeningen. Wat is het nut – of spreken we hier liever van 'de maatschappelijke waarde' - van meditatie? Heeft het aantoonbaar effect op het handelen van mensen en zo ja, helpt mediteren mensen

om meer hun maatschappelijke verantwoordelijkheid te nemen?

Het symposium vindt plaats in rk Spiritueel Centrum De Boskant, Fluwelen Burgwal 45, Den Haag (vlakbij Centraal Station), van 10.30 uur - 16.00 uur. Medewerking wordt verleend door o.a. Kick Bras, Dharmachari Varamitra en pater Avin Kunnekkadan svd.

Info: Berry van Oers, e-mail BvOers@rkk.nl; aanmelden: info@deboskant.nl; toegang: € 12,50 (incl. lunch).

De vruchten van Sibiu? Wat betekent Sibiu voor de oecumene in Nederland?, 9 november 2007, Den Bosch

Bovenstaande vragen staan centraal op een bijeenkomst van de Raad van Kerken en de Katholieke Vereniging voor Oecumene op vrijdag 9 november a.s., van 14.00 - 17.00 uur in Huize Mariënborg (op 5 minuten loopafstand van CS), St.-Janssingel 92, 's-Hertogenbosch. Deze bijeenkomst sluit de reeks Sibiu-lezingen af die beide organisaties dit jaar georganiseerd hebben.

Van 4 tot 9 september vond in de Roemeense stad Sibiu de Derde Europese Oecumenische Assemblee plaats onder het motto *Het licht van Christus schijnt over allen. Hoop op eenheid en vernieuwing in Europa.* De bijeenkomst vormde de afsluiting van een twee jaar durend proces dat bedoeld was als een oecumenische pelgrimage. Vanuit Nederland gingen ca. 50 mensen, voornamelijk namens de kerken afgevaardigd, op weg. De eerste berichten over Sibiu zijn hoopvol. Voor de deelnemers was het een mooie ervaring, inspirerend en bemoedigend (zie www.oecumene.nl).

Na de afsluiting van dit tweejarige proces rijst de vraag wat Sibiu voor de oecumene in ons land betekent. Was het een impuls voor de eenheid van de christenen en het gezamenlijke getuigenis in de samenleving? Is het begrip tussen de grote christelijke tradities dankzij Sibiu gegroeid? En waar liggen de aanknopingspunten tussen de agenda van Sibiu en de agenda van de oecumene in Nederland? Wat gaan de kerken in ons land doen met de tien aanbevelingen uit de slotboodschap van Sibiu? En wat gebeurt er met de in de slotboodschap opgenomen aanbevelingen van jongeren? (Zie ook pag. 8 en 9.)

Gedelegeerden van de verschillende kerken zullen op deze bijeenkomst hun visie geven op de resultaten en vruchten van de assemblee in Sibiu voor de landelijke en plaatselijke oecumene in Nederland.

Opgeven via secretariaat@oecumene.nl of tel. 073 6136471.

Tien jaar SKIN, 10 november 2007, Utrecht

De Vereniging van Migrantenkerken SKIN (Samen Kerk in Nederland) viert op 10 november a.s. zijn tienjarig jubileum. Het thema van de dag luidt: *Samen onderweg verbonden door de Geest*. Het jubileum wordt gevierd in de Triumfatorkerk te Utrecht, Marco Pololaan 185, van 12.30 - 19.00 uur. Als speciale gast zal aanwezig zijn minister Ella Vogelaar voor Wonen, Wijken en Integratie. Zij zal na de dankdienst een korte toespraak houden en vervolgens is er gelegenheid om te genieten van een feestelijke en culturele manifestatie van eten, zang en dans.

Meer informatie is te vinden op de website www.skinkerken.nl. Aanmelden is gewenst en kan via info@skinkerken.nl.

Derde Bijbel10daagse, 26 oktober t/m 5 november 2007

Onlangs verscheen de brochure *15 ideeën* om met de Bijbel10daagse aan de slag te gaan. De brochure is speciaal ontwikkeld voor kerkelijke gemeenten en parochies, die graag mee willen doen aan de Bijbel10daagse.

Het thema van de Bijbel10daagse luidt *De vreemdeling en de Bijbel*. Omdat er behoefte was aan concrete ideeën, zijn met de ervaringen van kerkgangers uit 2006 bij de hand 15 ideeën op papier gezet. Sommige kosten wat voorbereidingstijd, andere ideeën zijn snel uit te voeren. Hopelijk helpt het mensen om iets te ondernemen en ook om zelf creatief te worden. Er is heel veel mogelijk. Een greep uit de ideeën in de brochure: een culinaire ontmoeting rondom de bijbel, zoals een vijfgangendiner of een (kinder)ontbijt. Een andere mogelijkheid is een of meerdere ontmoetingen organiseren rond de thema-uitgaven die speciaal in het kader van de Bijbel10daagse verschijnen: *Ballingen, burenen en buitenlanders* en de essaybundel *De vreemdeling en de Bijbel*. En met 'kerkshoppen' kan een gemeente een 'minipelgrimage' in de eigen omgeving op touw zetten en zo elkaars gewoonten en gebruiken ontdekken.

Bestellen brochure: NBG, tel. 023 5146161 of mail info@bijbelgenootschap.nl. De brochure is gratis, maar een vrijwillige bijdrage wordt op prijs gesteld. Meer informatie is te vinden op www.bijbel10daagse.nl.

OECUMENE TER PLAATSE

WMO en de rol en taak van de kerk in de samenleving

De Nederlandse overheid voert een beleid van terugtreden op vooral sociaal-economisch gebied. De burger wordt op alle mogelijke levensterreinen steeds meer eigen verantwoordelijkheid gelaten. In deze zogeheten civiele samenleving (civil society) nemen individuele burgers hun eigen verantwoordelijkheid, lossen ze zelf hun problemen op en ondersteunen elkaar daarbij. Omdat de kerken van oudsher maatschappelijke verbanden zijn, hebben zij ook, naar het oordeel van politici en overheid, een taak om de maatschappelijk lacunes, die de overheid door dit beleid scheidt, in te vullen. De gedachtegang is, dat kerken sterke sociale verbanden vormen en dat zij tot diep in de haarvaten van de samenleving zijn doorgedrongen.

De commissie Sociale Vraagstukken van de Haagse Gemeenschap van Kerken (HGK) heeft over de invoering van de WMO en wat dit voor de kerken betekent, nagedacht. Hieronder volgt een samenvatting uit het betreffende discussiestuk.

Bijbel en diaconaat

In de bijbel wordt uitgelegd dat het Verbond van God met de mensen is gesloten met het oog op een menswaardig leven en samenleven van mensen in vrijheid en vrede op Gods aarde. De thora geeft hiervoor in tal van wetten en voorschriften de richting aan. Net als de profeten actualiseert en concretiseert Jezus (zie voorbeelden in de Bergrede) de regels van de thora in zijn leven. Zo is het ook aan ons om de vertaalslag te maken naar onze tijd en samenleving.

In het begin van Genesis wordt verteld dat de mens een verantwoordelijk wezen is: verantwoordelijk naar God, de medemens en de schepping. De mens is geroepen voor een

menswaardige samenleving en een leefbare en bewoonbare aarde. Het diaconaat concretiseert het gebod om God en de naaste lief te hebben.

Het is ook de profetische taak van het diaconaat om samenleving en overheid aan te spreken op recht en gerechtigheid, in het bijzonder op het recht van de zwakken en kwetsbaren op een menswaardig bestaan. De terugtrekkende overheid verwijst de zwakken daarom door naar de kerken, mede omdat die van oudsher een diaconale taak hebben.

Bijbel en overheid

De bijbel is overigens zeer kritisch ten aanzien van de overheid. In de thora en de psalmen wordt de waarachtige koning getekend als een koning, die zijn macht niet gebruikt om zichzelf te plegen, maar die dienstbaar wil zijn aan zijn volk, in het bijzonder de armen, verdrukten, weduwen en wezen. Van Godswege is het de opdracht van de overheid om te zorgen voor gerechtigheid en veiligheid.

De kerk mag de samenleving oproepen de overheid in haar opdracht te steunen en te gehoorzamen. Maar als de overheid daarin tekortschiet, dient de kerk haar daaraan (in alle bescheidenheid en met kracht van argumenten) te herinneren. De scheiding van kerk en staat is daarbij van fundamenteel belang.

De taak van de kerk in de WMO

Door de beleidsverandering van de terugtrekkende overheid moeten de kerken zich opnieuw bezinnen op hun taken. De commissie Sociale Vraagstukken van de Haagse Gemeenschap van Kerken wil met het discuss-

siestuk de mogelijkheid bieden als bevoor-
raar en begeleider op te treden ten behoeve
van de interne meningsvorming van de
(Haagse) kerken over de belangrijkste soci-
ale vraagstukken van dit moment, te weten
de vragen betreffende armoede, werkloos-
heid, ouderen en de vluchtelingen- en ille-
galenproblematiek. Zo staat over de 'civiele
samenleving met eigen verantwoordelijkheid'
te lezen in het Handboek Diaconieweten-
schap (Kampen 2004, i.s.m. DISK): 'De ci-
viele samenleving zou bij uitstek de plaats
zijn waar mensen verantwoordelijkheid (le-
ren) nemen, vaardigheden opdoen voor het
maatschappelijk verkeer, relaties en onder-
linge betrokkenheid ontwikkelen en een
waarden- en normenbesef kunnen praktise-
ren dat het eigenbelang overstijgt.' Hier ligt,
met name op het laatste gedeelte, een kans
en wellicht zelfs een nieuwe taak voor de
kerken.

Een moeilijkheid is of de kerken zich in het
kader van de WMO door de overheid op-
drachten kunnen laten geven. Kunnen ker-
ken van de overheid subsidies vragen om
het nu extra noodzakelijke vrijwilligerswerk
mogelijk te maken? Deze vragen zijn des te
urgenter, omdat de profetische opdracht van
de kerken een strikte onafhankelijkheid ver-

eist, tegenover welke niet-kerkelijke instantie
dan ook. De kerken moeten daarom door de
overheid niet iets 'opgedragen' krijgen. De
kerken kunnen wel geheel vrijwillig in een
gat springen dat de overheid door terugtre-
ding doet ontstaan.

En in hoeverre kunnen kerken, die niet over
wereldse macht beschikken, zich weren te-
gen de overheid als zij dat wensen? Laten
kerken bijvoorbeeld toe dat de overheid over
hun kerkgebouwen beslist, bijvoorbeeld door
ze te bestemmen als inloophuis, buurtcen-
trum, en dergelijke?

De overheid gaat er nogal gemakkelijk van
uit dat de kerken over voldoende vrijwilligers
en financiële middelen beschikken om de
gaten die de overheid laat vallen, op te vul-
len. De werkelijke stand van zaken is echter
geheel anders. Kerken vergrijzen, zij verlie-
zen nog steeds leden en beschikken, enkele
uitzonderingen daargelaten, over weinig
menskracht en over weinig geld. Misschien
is het daarom nu tijd de overheid hier aan-
gaande duidelijkheid te verschaffen.

Floris Visser

Eerste Nieuwegeinse Kerkenmarkt een succes

Op zaterdag 29 september jl. is de eerste
Nieuwegeinse Kerkenmarkt gehouden. Het
weer was niet goed, maar dat was ook het
enige wat er niet goed was, aldus Paul
Nieuwenhuis van de organisatiecommissie.

Vele honderden mensen bezochten de in-
formatieve kramen en luisterden naar de
muziek die door verschillende koren (soms
met orgel) in de kerk werd uitgevoerd. De
reacties van de deelnemers die in de stands

stonden, waren net zo positief als die van de
bezoekers. Men was het niet in alle opzich-
ten met elkaar eens, getuige de discussies
die bij de kramen werden gevoerd. Maar ...
er was discussie, men praatte met elkaar en
het ging allemaal in een goede verstandhou-
ding. Heel vaak werd gezegd: "We moeten
dit vaker doen." Maar ook reacties als "kijk
eens wat er samen kan, ondanks alle ver-
scheidenheid" en "het doet me goed als ik dit
allemaal zie" waren niet van de lucht. Een

veel gefotografeerd object was de rijdende kerk.

Effectief was ook de combinatie met de goede-doelenmarkt. Bezoekers die of voor het een of voor het ander kwamen, zorgden zo voor een soort kruisbestuiving. Moeilijk was te onderkennen wie nu buitenkerkelijk was en wie een kerkelijke achtergrond had. De doelstelling 'laagdrempelig en informatief' is in ieder geval gerealiseerd.

Er waren veel ontmoetingen met bezoekers uit andere plaatsen en ook de pers was in ruime getale aanwezig.

De Kerkenmarkt 2007 wordt in november met de betrokkenen geëvalueerd en dan zal worden vastgesteld of dit evenement een vervolg zal krijgen.

opening van de kerkenmarkt (foto: Paul Nieuwenhuis)

UITGAVEN

Over een andere boeg. Handreiking voor missionair kerk zijn in een tijd van kentering, 2007, nr. 33

Kerken moeten de snelle veranderingen van onze tijd niet als een bedreiging zien, maar meer als mogelijkheden voor missionair kerk-zijn, bijvoorbeeld in het benutten van de hedendaagse mediacultuur. Dat is één van de aanbevelingen van de Raad van Kerken in Nederland aan gemeenten en parochies die missionair present willen zijn in de samenleving. Deze en negen andere aanbevelingen staan in de brochure *Over een andere boeg. Handreiking voor missionaire kerk zijn in een tijd van kentering*.

Deze brochure, verschenen in de reeks Oecumenische Bezinning van de Raad van Kerken in Nederland, is vooral een praktische handreiking aan raden van kerken, gemeenten en parochies met bruikbare voorbeelden van zeer uiteenlopende missionaire projecten. De redactie van de brochure heeft er

nadrukkelijk voor gekozen geen theoretische beschouwingen te geven over de plek van religie in onze samenleving. In plaats daarvan zijn bezoeken gebracht aan zogenoemde 'plaatsen van hoop', gemeenten en gemeenschappen van verschillende pluimage, die allemaal op een eigen manier hun missionaire roeping willen waarmaken. De typering van deze vindplaatsen geven concrete voorbeelden van de verschillende manieren waarop kerken op een positieve manier aanwezig kunnen zijn in buurt of dorp.

Naast de voorbeelden bevat de brochure een drietal korte bijbelstudies en een tiental aanbevelingen voor kerken die gestalte willen geven aan missionair kerk zijn.

Bestellen: secretariaat Raad van Kerken, e-mail lwillemse@raadvankerken.nl; tel. 033 4633844. Aantal pagina's: 48. Prijs: € 4,50 (excl. portokosten).